

VENDIM
Nr.26, datë 8.5.2012

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Bashkim Dedja	Kryetar i Gjykatës Kushtetuese		
Vladimir Kristo	Anëtar i	“	“
Xhezair Zaganjori	Anëtar i	“	“
Petrit Plloçi	Anëtar i	“	“
Sokol Berberi	Anëtar i	“	“
Admir Thanza	Anëtar i	“	“
Altina Xhoxhaj	Anëtare e	“	“
Vitore Tusha	Anëtare e	“	“

me sekretare Enina Mullaj, në datë 7.6.2011, mori në shqyrtim në seancë gjyqësore me dyer të hapura çështjen nr. 22/5 Akti, që i përket:

KËRKUES: Ismet Boriçi, përfaqësuar nga avokat Përparim Sanxhaku, me prokurë të posaçme.

SUBJEKT I INTERESUAR: Prokuroria e Përgjithshme, në mungesë.

OBJEKTI: Shfuqizimi, si të papajtueshëm me Kushtetutën, i vendimeve: nr.19, datë 7.5.2007 të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda; nr. 50, datë 1.11.2007 të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda; nr. 394, datë 8.7.2009 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

BAZA LIGJORE: Nenet 31/ç, 42, 131/f dhe 134/g të Kushtetutës, neni 6/1 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ), rezoluta nr. 11, datë 21.5.1975 e Komitetit të Këshillit të Ministrave.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoji relatoren e çështjes Vitore Tusha; përfaqësuesin e kërkuarit, që kërkoi pranimin e kërkesës dhe pasi shqyrtoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I

1. Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, me vendimin nr.19, datë 7.5.2007 ka deklaruar kërkuarin fajtor për veprën penale “të vrasjes në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79/e dhe 25 i Kodit Penal (KP) dhe e ka dënuar me 25 vjet burg.

2. Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, mbi ankimin e kërkuarit dhe të Prokurorisë për Krime të Rënda, me vendimin nr.50, datë 1.11.2007, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda për kërkuarin dhe ndryshimin e këtij vendimi për të pandehurit e tjerë.

3. Gjykata e Lartë, mbi rekursin e kërkuarit, me vendimin nr. 394, datë 8.7.2009, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda për kërkuarin (dhe një të pandehur tjetër), prishjen e këtij vendimi për dy të pandehurit e tjerë dhe lënien në fuqi për këta të fundit të vendimit të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

4. Kërkuari Ismet Boriçi, në datën 29.12.2010 i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese (Gjykata) për shfuqizimin si të papajtueshëm me Kushtetutën të vendimeve të mësipërme duke parashtruar në mënyrë të përmblëdhur argumentet si më poshtë:

4.1 Është cenuar e drejta e gjykimit të çështjes nga gjykata e caktuar me ligj, pasi çështja është gjykuar nga gjykata që nuk kishin kompetencë lëndore.

4.2 Është cenuar e drejta për t'u mbrojtur, pasi në gjykimin e zhvilluar në mungesë, ai është përfaqësuar nga mbrojtësi i zgjedhur prej të afërmeve pa pëlqimin e tij.

II

A. Lidhur me pretendimin për cenimin e të drejtës së gjykimit nga një gjykatë e caktuar me ligj

5. Kërkuesi pretendon se është gjykuar nga Gjykata për Krime të Rënda për veprën penale “të vrasjes në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79 shkronja “e” i KP-së kur duhej të gjykohej nga gjykatat e zakonshme të rretheve gjyqësore dhe si rrjedhojë është cenuar e drejta kushtetuese për t’u gjykuar nga një gjykatë e caktuar me ligj, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës e të nenit 6 të KEDNJ-së.

6. Gjykata Kushtetuese rithekson se, në kuptim të nenit 131/f dhe 134/g të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, kërkuesi mund t’i drejtohet kësaj Gjykate për pretendime që kanë lidhje me cenimin e të drejtës për një proces të rregullt ligjor, pasi të jenë shteruar të gjitha mjetet juridike për mbrojtjen e këtyre të drejtave. Juridiksioni kushtetues për shkeljen e të drejtave themelore për një proces të rregullt ligjor bëhet i mundur kur kërkuesi shteron mjetet juridike të ankimit në gjykatat e zakonshme. Shterimi i mjeteve juridike, në kuptim të nenit 131/f të Kushtetutës, kërkon që individi të shfrytëzojë në shkallët e sistemit gjyqësor të gjitha mjetet e lejueshme dhe mundësitë procedurale për rivendosjen e të drejtave të pretenduara (*shih vendimet nr.1, datë 25.1.2010; nr.36 datë 10.11.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

7. Shterimi i mjeteve juridike përbën kusht paraprak që duhet të përmbushet nga kërkuesi, përpara se t’i drejtohet Gjykatës Kushtetuese. Ky rregull nënkupton jo vetëm që kërkuesi t’u jetë drejtuar të gjitha instancave të zakonshme, por edhe që të gjitha pretendimet që ngre në këtë Gjykatë t’i ketë paraqitur më parë në këto instanca të paktën në substancë, duke respektuar kërkesat formale dhe afatet e parashikuara në ligjin procedural (*shih vendimet nr.6, datë 4.3.2010; nr.32, datë 28.12.2009 të Gjykatës Kushtetuese*).

8. Nga rrethanat e çështjes konkrete rezulton se Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Durrës, në datën 28.1.2004 ka regjistruar procedimin penal nr.131 në ngarkim të shtetasve Ismet Boriçi e të tjerë për veprën penale “të vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” në bashkëpunim, parashikuar nga neni 79, shkronja “e” dhe 25 të KP-së.

9. Me vendimin e datës 16.3.2004, Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Durrës, në mbështetje të neneve 75/a, 28 dhe 84 të KPP-së, të ligjit nr.9110, datë 24.7.2003 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës për Krime të Rënda” dhe të urdhrit nr.227, datë 19.12.2003 të Prokurorit të Përgjithshëm, ka shpallur moskompetencën lëndore për vazhdimin e hetimeve për këtë procedim penal dhe kalimin e akteve Prokurorisë për Krime të Rënda. Kjo e fundit, në datën 25.3.2004 ka regjistruar procedimin nr.100 dhe në datën 20.10.2004 ia ka kaluar dosjen për gjykim, sipas kompetencës lëndore, Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, e cila ka zhvilluar seancën e parë gjyqësore në datën 16.11.2004.

10. Ndërkohë, në datën 22.10.2004 ka hyrë në fuqi ligji nr.9276, datë 16.9.2004 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.7905, datë 21.03.1995 “Kodi i Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë”, neni 4 i të cilit parashikonte, midis të tjerash, se kompetenca lëndore e gjykimit të veprës penale, parashikuar nga neni 79/e, nuk i përkiste më gjykatave të krimeve të rënda, por gjykatave të zakonshme të rretheve gjyqësore.

11. Gjatë gjykimit të çështjes, konkretisht në seancën e datës 3.2.2005, rezulton se mbrojtësit e të pandehurve të tjerë kanë pretenduar moskompetencën lëndore të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda. Kjo kërkesë është kundërshtuar nga Prokurori i çështjes dhe është rrëzuar nga Gjykata me arsyetimin se ligji nr.9276, datë 16.9.2004 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë” nuk ka dispozita kalimtare për kompetencën e gjykimit të çështjeve të regjistruara pranë gjykatave. Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda ka vlerësuar kompetencën e saj duke arsyetuar se çështja është regjistruar në datë 21.10.2004 dhe ligji ka hyrë në fuqi në datën 22.10.2004, pasi çështja është regjistruar.

12. Gjykata konstaton se kërkuesi apo mbrojtësi i tij nuk ka parashtruar pretendimin për moskompetencën lëndore të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda gjatë gjykimit të zhvilluar në këtë gjykatë dhe as në ankimin përpara Gjykatës së Apelit apo në rekurs. Pretendimi për moskompetencën e Gjykatës e Shkallës së Parë për Krime të Rënda është ngritur vetëm nga mbrojtësit e të pandehurve të tjerë gjatë seancës së datës 3.2.2005 zhvilluar në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda.

13. Në vështrim të standardeve të mësipërme kushtetuese, si dhe të rrethanave të çështjes konkrete, Gjykata vlerëson se kërkuesi nuk ka shteruar mjetet juridike në kuptim të nenit 131/f të Kushtetutës, për rrjedhojë, nuk mund të vërë në lëvizje gjykimin kushtetues lidhur me pretendimin për cenimin e të drejtës së gjykimit të çështjes nga gjykata e caktuar me ligj.

B. Në lidhje me pretendimin për cenimin e të drejtës së mbrojtjes

14. Kërkuesi pretendon se, gjatë gjykimit të çështjes në Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, në Gjykatën e Apelit për Krime të Rënda dhe në Gjykatën e Lartë, i është mohuar e drejta për t'u dëgjuar dhe për t'u mbrojtur, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së, si rrjedhojë e zhvillimit të gjykimit në mungesë të tij. Sipas kërkuesit, këto standarde kushtetuese janë cenuar pasi gjykatat nuk kanë respektuar rregullat për njoftimin e të pandehurit, të parashikuara në Kodin e Procedurës Penale (KPP).

15. Gjykata, në jurisprudencën e saj, ka theksuar se e drejta e palëve për të qenë të pranishme dhe për t'u mbrojtur në procesin gjyqësor, janë aspekte të rëndësishme të procesit të rregullt ligjor, në përputhje me nenin 42 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ-së.

16. Referuar edhe jurisprudencës së Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ), Gjykata ka përcaktuar ndër vite, disa standarde në lidhje me gjykimin në mungesë sipas të cilave: a) i pandehuri ka të drejtë të jetë i pranishëm në procesin gjyqësor të kryer në ngarkim të tij; b) i pandehuri mund të heqë dorë vullnetarisht nga ushtrimi i kësaj të drejtë; c) i pandehuri duhet të jetë në dijeni për ekzistencën e një procesi gjyqësor në ngarkim të tij; ç) duhet të ekzistojnë instrumente paraprake ose riparuese për të shmangur procese në ngarkim të të pandehurit, ose për të siguruar një proces të ri dhe, nëpërmjet depozitimit të provave të reja, të drejtën e mbrojtjes që nuk ka qenë e mundur të ushtrohet personalisht në procesin e zhvilluar në mungesë, të përfunduar tashmë (shih vendimet nr.30, datë 17.6.2010, nr. 45, datë, më 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese).

17. Sipas praktikës së kësaj Gjykate si dhe të GJEDNJ-së, është detyrë e autoriteteve shtetërore përkatëse që të njoftojnë në mënyrë rigoroze, konform kërkesave procedurale, të pandehurin ndaj të cilit ka filluar një proces penal, pasi vetëm në këtë mënyrë mund të arrihet në përfundimin se i pandehuri ka hequr dorë me vullnetin e tij të lirë nga pjesëmarrja në gjykim. Vërtetimi i këtyre fakteve, sipas Gjykatës, është detyrë e organeve kompetente. Me këtë detyrim të organeve përkatëse shtetërore, për të njoftuar në mënyrë rigoroze të pandehurin dhe për të provuar se ai i fshihet drejtësisë, është e lidhur e drejta e tij për të marrë pjesë në gjykim, si dhe e drejta e gjykatës për të vendosur për gjykimin e tij në mungesë, kur janë respektuar në mënyrë rigoroze dispozitat për njoftimin (shih vendimet nr.30, datë 17.6.2010, nr. 45, datë, më 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese).

18. Gjykata, gjithashtu, është shprehur se duhet të pranohet mbrojtësi i zgjedhur nga familjarët e të pandehurit vetëm nëse provohet se ata po veprojnë në bazë të porosisë që kanë marrë nga i pandehuri. Pra, lejohet zgjedhja e avokatit nga ana e familjarëve vetëm nëse këta të fundit shprehin vullnetin e të pandehurit për të hequr dorë nga pjesëmarrja në proces dhe jo të investohen me këtë zgjedhje nëse ata nuk kanë kontakte me të pandehurin, çka, është detyrë e organeve kompetente shtetërore. Në këtë mënyrë është rigoroz zbatimi i procedurave të njoftimit (shih vendimet nr.30, datë 17.6.2010, nr. 45, datë, më 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese).

19. Si konkluzion, sipas jurisprudencës së kësaj Gjykate, në radhë të parë është e domosdoshme që i pandehuri duhet të ketë dijeni në se ndaj tij ka filluar një proces penal dhe, në radhë të dytë, ky duhet të heqë dorë vullnetarisht nga pjesëmarrja në të. Gjykata ka arritur në këtë përfundim, për arsye se heqja dorë nënkupton një akt vullnetar nga ana e të pandehurit, që siç është pranuar nga teoria e së drejtës penale, për të pasur një akt vullnetar, duhet të ketë në radhë të parë një proces të brendshëm të perceptimit të realitetit nga ana e të pandehurit dhe më pas një proces të brendshëm vendimmarrjeje prej tij (shih vendimet nr.30, datë 17.6.2010; nr. 45, datë 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese).

20. Veç sa me sipër, Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës ka miratuar Rezolutën (75) 11 “Për kriteret e gjykimit në mungesë të të akuzuarit”, duke u rekomanduar shteteve anëtare që të mbajnë parasysh 9 rregulla minimale: i) askush nuk duhet të gjykohet pa pasur një thirrje për gjyq në kohë; (ii) kjo thirrje për gjyq duhet të ketë të sanksionuara edhe pasojat nëse i akuzuari nuk vjen në gjykim; (iii) kur gjykata vëren se edhe pse i akuzuari është njoftuar dhe nuk është paraqitur, ajo, nëse çmon se prania e tij

në proces është e pazëvendësueshme ose beson se i akuzuari është penguar të paraqitet, duhet të vendosë shtyrjen e procesit; (iv) i akuzuari nuk duhet të gjykohet në mungesë, nëse është e mundur të transferohen procedimet te një shtet tjetër ose të aplikohet për ekstradim; (v) kur i akuzuari gjykohet në mungesë, provat duhet të merren në mënyrë të zakonshme dhe mbrojtja duhet të ketë të drejtë të ndërhyjë; (vi) një vendim gjykate, i dhënë në mungesë, duhet t'i njoftohet personit sipas rregullave për njoftimet dhe marrjes dijeni brenda afatit të parashikuar për apelim. Ky afat duhet të fillojë që nga dita e marrjes dijeni efektivisht të personit, përveçse kur ai qëllimisht i fshihet drejtësisë; (vii) çdo personi të gjykuar në mungesë, duhet t'i jepet e drejta për apelim, me çdo lloj mjeti ligjor që do t'i ishte dhënë sikur ai të ishte i pranishëm; (viii) për personin e gjykuar në mungesë, të cilit nuk i është bërë njoftimi në mënyrën e duhur, duhet të ketë një mjet ankimi që t'i mundësojë atij shfuqizimin e vendimit; (ix) një person i gjykuar në mungesë, por që njoftimi i është bërë në rregull, duhet të ketë të drejtën e një rigjykimi në mënyrën e zakonshme, nëse ai mund të provojë mungesën e tij para gjykatës për arsye të pavarura nga vullneti i tij.

21. Duke u bazuar në këto parime, edhe GJEDNJ-ja ka përcaktuar kritere të qarta dhe të plota për drejtësinë kushtetuese lidhur me gjykimin në mungesë. Ajo ka theksuar se e drejta e një personi të akuzuar, për të qenë i pranishëm në seancën dëgjimore të akuzave të ngritura kundër tij, është thelbësore për një proces të drejtë (*Ektabani kundër Suedisë, 1988; Vaundelle kundër Francës, 2003*). Kjo përfshin jo vetëm praninë fizike, por edhe aftësinë për të dëgjuar dhe ndjekur procedimet, për të kuptuar provat dhe argumentet, për të orientuar përfaqësuesit ligjorë dhe për të dhënë fakte. Kjo është veçanërisht e rëndësishme kur procedimet kanë natyrë kontradiktore. Shteti ka detyrimin për t'i dhënë të pandehurit një njoftim efektiv dhe të përshtatshëm për seancën dhe të marrë masa për të siguruar praninë e tij (*Poitrimol kundër Francës, 1993; Spinatto kundër HMP Brixton dhe Italisë, 2001*). Gjykata thekson se është e një rëndësie thelbësore, që i akuzuari të jetë i pranishëm në seancë, sepse ai ka të drejtën të dëgjohet, por edhe sepse ai ka nevojë t'i verifikojë gjykatës vërtetësinë e thënieve të tij dhe t'i krahasojë këto me të palës tjetër ose dhe të dëshmitarëve. Ligjvënësi duhet të jetë në gjendje të mos nxisë mungesa të pajustificueshme (*Geyseghem kundër Belgjikës, 1999*). Edhe pse nuk është absolute, e drejta e çdokujt, të akuzuar për një vepër penale, për t'u mbrojtur efektivisht nga një mbrojtës ligjor, është një nga kriteret kryesore të gjykimit të drejtë. Një person i akuzuar penalisht nuk e humb këtë të drejtë thjesht për faktin se ai nuk ndodhet vetë personalisht në gjyq (*Mariani kundër Francës, 2005*).

22. GJEDNJ-ja është shprehur gjithashtu se të informosh dikë për një proces të hapur kundër tij, është një akt gjyqësor i një rëndësie të veçantë që duhet bërë në përputhje me kërkesat procedurale dhe thelbësore, të cilat garantojnë ushtrimin efektiv të të drejtave nga ana e të pandehurit. Njoftimi i paqartë dhe joformal nuk mjafton. Ndërkohë, nëse mund të pranohet një njoftim edhe tërthorazi, heqja dorë duhet të jetë e qartë. Është një e drejtë e personit të dënuar *in absentia*, i cili nuk rezulton se ka hequr dorë në mënyrë të qartë nga e drejta e tij për t'u paraqitur në gjykim, të ketë në të gjitha rastet një vendim të ri mbi akuzat (*Sejdovic kundër Italisë, 2000*).

23. KEDNJ-ja u lë shteteve kontraktuese një diskrecion të gjerë lidhur me zgjedhjet e mjeteve, për të siguruar se sistemi i tyre ligjor është në përputhje me kërkesat e nenit 6 të saj. Detyra e GJEDNJ-së është të shqyrtojë nëse rezultati që KEDNJ-ja kërkon, është arritur nga shtetet kontraktuese. Veçanërisht, mjetet procedurale të ofruara nga legjislacioni i brendshëm dhe praktika duhet të tregojnë se ato kanë qenë efektive, kur një person i akuzuar penalisht nuk ka hequr dorë nga të drejtat e tij për t'u dëgjuar dhe mbrojtur personalisht dhe as nuk i është fshehur drejtësisë (*shih vendimet nr.30, datë 17.6.2010; nr. 45, datë 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese*).

24. Gjithsesi, jo vetëm shkronja, por as dhe fryma e nenit 6 të KEDNJ-së nuk e ndalojnë një person të heqë dorë nga të drejtat e tij, me dëshirë shprehimisht ose taktikisht. Por, megjithatë, për qëllimet e KEDNJ-së do konsiderohet efektive, që të drejtat e atij, që ka hequr dorë prej tyre, të sanksionohen pa ekuivoke dhe të shoqërohen me një minimum të garancive, për shkak të rëndësisë së tyre. Autoritetet kombëtare kanë një marzh vlerësimi për zgjedhjen e mjeteve në sistemet e tyre ligjore, por me kusht që këto mjete juridike të jenë në përputhje me standardet e vendosura nga neni 6/1 i KEDNJ-së (*Colozza kundër Italisë, 1985*).

25. Në këtë drejtim, GJEDNJ-ja është shprehur se “... njoftimi i të akuzuarit në lidhje me akuzat në ngarkim të tij përbën një akt të një rëndësie të tillë, ku duhet të ekzistojnë elemente të formës dhe

përmbajtjes që të garantojnë ushtrimin efektiv të të drejtave të mbrojtjes nga i akuzuari ... për rrjedhojë një njohuri e pasaktë dhe e marrë nga burime jozyrtare nuk është e mjaftueshme” (Somogyi kundër Italisë, 18.5.2004).

26. Duke iu rikthyer çështjes konkrete në shqyrtim, Gjykata konstaton se në dosjen gjyqësore gjendet i administruar “Procesverbal për kërkimin e personit që nuk gjendet” i datave 23.4.2004 dhe 14.6.2004, sipas të cilit, edhe pas kontrollit të ushtruar në banesën e kërkuesit në lagjen “Liri”, rruga “Jakov Xoxa”, ky i fundit nuk u gjet, pasi ishte larguar jashtë shtetit pa adresë dhe, për rrjedhojë, nuk mund të ndalohej dhe arrestohej. Në këto kushte, Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, me vendimin nr.65, datë 22.6.2004 ka vendosur deklarimin e ikjes së kërkuesit dhe caktimin e mbrojtësit kryesisht, i cili është pajisur më pas nga babai i kërkuesit me prokurën e posaçme nr. 858 rep, nr. 251 kol, datë 19.4.2004, është njohur me aktet procedurale dhe ka kërkuar kohë për shqyrtimin e tyre. Pas deklarimit të ikjes së kërkuesit, Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, në seancën e datës 3.2.2005, ka pranuar kërkesën e prokurorit dhe e ka deklaruar kërkuesin në mungesë duke i caktuar atij si mbrojtës atë të zgjedhur nga familjarët (babai) me prokurën e posaçme nr. 2766 kol, nr.813 rep, datë 19.10.2004. I njëjti mbrojtës ka përfaqësuar interesat ligjore të të pandehurit edhe në procesin gjyqësor të zhvilluar në Gjykatën e Apelit për Krime të Rënda.

27. Gjithashtu, nga materialet e dosjes gjyqësore rezulton se, në periudhën kohore nga 29.10.2004 deri më 24.1.2005 Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda ka lëshuar shtatë “Urdhër mbi njoftimin e të pandehurve” drejtuar Policisë Gjyqësore pranë Komisarariatit të Policisë Fier. Nga shkresë-përgjigjet e Policisë Gjyqësore pranë Komisarariatit të Policisë Fier dhe nga raportet e shërbimit të Punonjësve të Policisë së Zonës (PPZ) rezulton se kërkuesi nuk gjendet në banesë dhe as në ambiente të tjera të frekuentuara më parë prej tij, por është larguar jashtë shtetit në Belgjikë, pa adresë. Ndërkohë, rezulton se fletë-thirrjet e gjykatës, drejtuar kërkuesit, janë marrë ose nga avokati i tij (fletë-thirrjet e datave 2.3.2004 dhe 12.7.2007) ose nga të afërmit e tij, konkretisht nga babai i tij (fletë-thirrjet e datave 1.12.2004, 4.7.2007, 12.7.2007) dhe xhaxhai (fletë-thirrja e datës 12.9.2007). Duke vlerësuar personat marrës të fletë-thirrjeve, si persona madhorë dhe me aftësi të dukshme intelektuale si dhe formën e përmbajtjen e fletë-thirrjeve, nuk rezulton se ka pasur ndonjë të metë që mund të bënte të pavlefshëm njoftimin në kuptim të neneve 140 dhe 143 të KPP-së.

28. Sa më lart, Gjykata çmon se organet shtetërore kanë marrë të gjitha masat dhe kanë kryer të gjitha veprimet e mundshme, duke përmbushur të gjitha detyrimet ligjore të parashikuara nga legjislacioni procedural penal si dhe nga KEDNJ-ja në lidhje me njoftimin personalisht të kërkuesit.

29. Nga analiza e fakteve të mësipërme, Gjykata arrin në konkluzionin se kërkuesi ka pasur dijeni për procesin penal në ngarkim të tij, por është larguar me vullnet të lirë nga Republika e Shqipërisë, duke zgjedhur, gjithashtu, me vullnet të lirë, të mos marrë pjesë në procesin penal në ngarkim të tij, me qëllim për t’iu fshehur drejtësisë.

30. Duke pasur parasysh se neni 33 i Kushtetutës sanksionon se nuk mund të përfitojë nga e drejta kushtetuese për t’u dëgjuar nga gjykata personi që i fshihet drejtësisë, Gjykata vlerëson se pretendimi i kërkuesit për cenimin e të drejtës për një proces të rregullt ligjor, për shkak të gjykimit në mungesë, është i pabazuar.

31. Si përfundim, Gjykata vlerëson se gjatë gjykimit të çështjes në ngarkim të kërkuesit Ismet Boriçi, nuk është cenuar e drejta për një proces të rregullt ligjor, në vështrim të nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së.

PËR KËTO ARSYE:

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, në mbështetje të nenit 131, pika “f” e 134, pika “g” të Kushtetutës, si dhe të nenit 72 të ligjit nr. 8577, datë 10.02.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, me shumicë votash,

VENDOSI:

- Rrëzimin e kërkesës¹.
- Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Anëtarë pro: Bashkim Dedja (kryetar), Xhezair Zaganjori, Vladimir Kristo, Sokol Berberi, Petrit Plloçi, Altina Xhoxhaj

Anëtarë kundër: Vitore Tusha, Admir Thanza

MENDIM PAKICE

1. Jemi kundër arsyetimit të shumicës lidhur me pretendimin e kërkuarit për cenimin e të drejtës së mbrojtjes, për arsytet në vijim:

2. Pretendimi i kërkuarit për cenimin e të drejtës për t'u mbrojtur, si rrjedhojë e gjyqimit në mungesë të tij, për shkak të mosrespektimit nga gjykatat të rregullave të Kodit të Procedurës Penale (KPP) për njoftimin e të pandehurit, është tërësisht në përputhje me qëndrimin e Gjykatës Kushtetuese, të shprehur në vendimin nr. 30, datë 17.06.2010.

3. Gjykata, me qëllim harmonizimin e jurisprudencës së saj me atë të GJEDNJ-së mbi gjykimin në mungesë, përmes interpretimit pajtues të nenit 410/1 të KPP-së, është shprehur se në radhë të parë është e domosdoshme që i pandehuri duhet ketë dijeni në se ndaj tij ka filluar një proces penal dhe, në këtë kuptim, janë organet shtetërore ato që duhet të marrin të gjitha masat, nëpërmjet veprimeve aktive, për të siguruar gjykatën se i pandehuri është njoftuar në mënyrë të rregullt, se në ngarkim të tij ka një procedim penal dhe se i pandehuri, pas këtij njoftimi të rregullt, me vullnetin e tij të lirë vendos t'i fshihet drejtësisë. Në radhë të dytë, i pandehuri duhet të heqë dorë vullnetarisht nga pjesëmarrja në të (*shih vendimin nr. 30, datë 17.6.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

4. Në vlerësimin tonë, heqja dorë e të pandehurit vullnetarisht nga pjesëmarrja në procesin gjyqësor është e lidhur ngushtësisht dhe rrjedhojë logjike e njoftimit efektiv, pra përmbushjes në mënyrë efektive të detyrimit të autoriteteve për njoftimin e të pandehurit që nuk gjendet. Vetëm nëse autoritetet janë të sigurt se i pandehuri ka marrë njoftim në formën që parashikon ligji, atëherë mund të vazhdohet me procedimin e gjyqimit të tij në mungesë. Në këtë proces, i gjykuari *in absentia*, gëzon të drejtën e mbrojtjes, e cila mund të garantohet edhe përmes zgjedhjes së avokatit nga ana e familjarëve, por me kushtin që këta të fundit të shprehin domosdoshmërisht vullnetin e të pandehurit, vullnet i cili gjen shprehjen e vet në tagrat që i jepen mbrojtësit. Nëse familjarët nuk kanë kontakte me të pandehurin, atëherë vullneti i tyre për zgjedhjen e mbrojtësit, pa qenë të autorizuar paraprakisht nga i pandehuri, nuk është i vlefshëm.

5. Gjykata, në referim edhe të jurisprudencës së GJEDNJ-së, është shprehur se informimi i dikujt për një proces të hapur kundër tij, është një akt gjyqësor i një rëndësie të veçantë që duhet bërë në përputhje me kërkesat procedurale dhe thelbësore, të cilat garantojnë ushtrimin efektiv të të drejtave nga ana e të pandehurit. Njoftimi i paqartë dhe joformal nuk mjafton. Ndërkohë, nëse mund të pranohet një njoftim edhe tërthorazi, heqja dorë duhet të jetë e qartë. Është një e drejtë e personit të dënuar *in absentia*, i cili nuk rezulton se ka hequr dorë në mënyrë të qartë nga e drejta e tij për t'u paraqitur në gjykim, të ketë, në të gjitha rastet, një vendim të ri mbi akuzat (*shih vendimet nr. 30, datë 17.6.2010 dhe nr. 45, datë 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese*).

6. Megjithatë, GJEDNJ-ja shprehet se nuk mund të përjashtojë mundësinë se i akuzuari ka dijeni për ekzistencën e procedimeve penale kundër tij, për natyrën dhe shkakun e akuzës, kur fakte të ndodhura/njohura përbëjnë tregues të padiskutueshëm të pasjes dijeni. Ky mund të jetë rasti, për shembull, kur i akuzuari deklaron publikisht ose me shkrim se ai nuk do t'i përgjigjet thirrjeve për gjyq për të cilat ai ka marrë dijeni përmes burimeve të ndryshme dhe jo nga autoritetet, ose kur ai i shpëton një tentative arresti, ose kur materialet që sillen në vëmendje të autoriteteve, në mënyrë të padiskutueshme tregojnë se i akuzuari ka dijeni për procedimet ndaj tij dhe akuzat në ngarkim (*shih vendimin e GJEDNJ-së në çështjen Shkalla kundër Shqipërisë, datë 10 gusht 2011*).

¹ Gjyqtarët P. Plloçi dhe S. Berberi votuan pro rrëzimit të kërkesës por me arsyetim paralel.

7. Në rastin konkret, shumica, ka arritur në përfundimin se kërkuesi ka pasur dijeni për procesin penal në ngarkim të tij, por është larguar me vullnet të lirë nga Republika e Shqipërisë, duke zgjedhur, gjithashtu, me vullnet të lirë, të mos marrë pjesë në procesin penal në ngarkim të tij, me qëllim për t'iu fshehur drejtësisë. Në thelb, arsyetimin e saj shumica e ka mbështetur në faktin se organet shtetërore kanë marrë të gjitha masat dhe kanë kryer të gjitha veprimet e mundshme, duke përmbyshur të gjitha detyrimet ligjore të parashikuara nga legjislacioni procedural penal si dhe nga KEDNJ-ja në lidhje me njoftimin personalisht të kërkuesit.

8. Nuk jemi dakord në lidhje me argumentet mbi të cilët shumica ka vlerësuar përmbyshjen e detyrimeve që kanë autoritetet për njoftimin e të pandehurit që nuk gjendet dhe ka të dhëna se ai është jashtë shtetit, në referim të normave përkatëse të KPP-së të parashikuara në Kreun II, Njoftimet, nenet 132-143.

8.1 GJEDNJ-ja në lidhje me njoftimin e të gjykuarit në mungese, shprehet se dhe paraqitja e ankimeve nga mbrojtësi i zgjedhur nga babai i kërkuesit nuk nënkuptojnë se ky i fundit kishte dijeni efektivisht për procedimet kundër tij (*shih vendimin e GJEDNJ-së në çështjen "Shkalla kundër Shqipërisë", datë 10 gusht 2011, prg.72*). Shumica i ka vlerësuar të rregullta procedurat e njoftimit të kërkuesit dhe ka arritur në përfundimin se: *"duke vlerësuar personat marrës të fletë-thirrjeve (babai, xhaxhai, mbrojtësi me prokurë), si persona madhorë dhe me aftësi të dukshme intelektuale si dhe formën e përmbytjes së fletë-thirrjeve, nuk rezulton se ka pasur ndonjë të metë që mund të bënte të pavlefshëm njoftimin në kuptim të neneve 140 dhe 143 të KPP-së"*.

8.2 Gjithashtu, shumica, në arsyetimin e saj pasqyron një fakt të rëndësishëm që rezulton nga materialet e administruara në dosjen gjyqësore, pikërisht largimin e kërkuesit jashtë shtetit, në Belgjikë, por pa adresë. Legjislacioni ynë procedural, në nenin 142 të KPP-së, parashikon se kur ka të dhëna të pamjaftueshme për të proceduar me dërgimin e letër rekomandesë me lajmërim marrje, si mënyrë për njoftimin e akuzës, autoriteti procedues, përpara se të nxjerrë vendimin e mosgjetyes, urdhëron të bëhen kërkime edhe jashtë territorit të shtetit sipas rregullave të caktuara në marrëveshjet ndërkombëtare. Në këtë kuptim, duke e konsideruar mungesën e adresës së kërkuesit jashtë shtetit si të dhënë të pamjaftueshme, atëherë për autoritetet shtetërore lindte detyrimi për nxjerrjen e urdhrin për kërkimin e kërkuesit jashtë shtetit, megjithatë nga materialet e administruara në dosjen gjyqësore një urdher i tillë mungon. Në këtë vështrim, vlerësojmë se, ndryshe nga sa arsyeton shumica, autoritetet shtetërore nuk i kanë përmbyshur të gjitha detyrimet ligjore në funksion të njoftimit efektiv të të pandehurit që gjendet jashtë shtetit. Në mungesë të një njoftimi zyrtar, kërkuesi nuk mund të konsiderohet se ka pasur mjaftueshmërisht dijeni për ndjekjen penale ndaj tij dhe për gjykimin aq sa ai ka hequr dorë nga e drejta për t'iu paraqitur përpara gjykatës. Në përfundim të analizës së mësipërme, jemi të mendimit se shumica nuk ka marrë parasysh standardet e GJEDNJ-së mbi rregullat e njoftimit.

9. Në vështrim të sa më sipër, ndajmë mendim të ndryshëm me shumicën lidhur me kriteret që duhen zbatuar për verifikimin e dijenisë (vullnetit) së të pandehurit për të marrë pjesë në procesin penal në ngarkim të tij. Shumica ka arritur në konkluzionin se kërkuesi ka pasur dijeni për procesin penal në ngarkim të tij, por është larguar me vullnet të lirë nga Republika e Shqipërisë, duke zgjedhur, gjithashtu, me vullnet të lirë, të mos marrë pjesë në procesin penal në ngarkim të tij, me qëllim për t'iu fshehur drejtësisë. Për rrjedhojë, duke pasur parasysh se neni 33 i Kushtetutës sanksionon se nuk mund të përfitojë nga e drejta kushtetuese për t'u dëgjuar nga gjykata personi që i fshihet drejtësisë, pretendimi i kërkuesit për cenimin e të drejtës për t'u mbrojtur, për shkak të gjykimin në mungesë, është i pabazuar (*paragrafët 29 dhe 30*).

10. Vlerësojmë se rregullimi kushtetues i parashikuar nga pika 2 e nenit 33 të Kushtetutës, që përcakton se personat që i fshihen drejtësisë humbasin të drejtën për t'u dëgjuar nga gjykata, nuk e kufizon tërësisht të drejtën e personit që i fshihet drejtësisë për të gëzuar mbrojtje efektive dhe të kualifikuar juridike. Vetë Gjykata, në jurisprudencën e saj, është shprehur se përbën mohim të drejtësisë, kur një person i gjykuar në mungesë, nuk mund të arrijë që një gjykatë tjetër të shprehet përsëri në lidhje me akuzën, qoftë për sa i përket faktit, qoftë për sa i përket ligjshmërisë, pasi ta ketë dëgjuar, kur nuk përcaktohet në mënyrë të saktë që i pandehuri ka hequr dorë nga e drejta që të paraqitet para gjykatës dhe të mbrohet ose që ka pasur qëllimin që t'i fshihet drejtësisë (*shih vendimet nr. 30, datë 17.6.2010 dhe nr.*

45, datë 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese).

11. E drejta e një personi të akuzuar, për të qenë i pranishëm në seancën dëgjimore të akuzave të ngritura kundër tij, është thelbësore për një proces të drejtë dhe kjo përfshin jo vetëm praninë fizike, por edhe aftësinë për të dëgjuar dhe ndjekur procedimet, për të kuptuar provat dhe argumentet, për të orientuar përfaqësuesit ligjorë dhe për të dhënë fakte. Kjo është veçanërisht e rëndësishme kur procedimet kanë natyrë kontradiktore. Gjykata thekson se është e një rëndësie thelbësore, që i akuzuari duhet të jetë i pranishëm në seancë, sepse ai ka të drejtën të dëgjohej, por edhe sepse ai ka nevojë t'i verifikojë gjykatës vërtetësinë e thënieve të tij dhe t'i krahasojë këto me të palës tjetër ose dhe të dëshmitarëve. Ligjvënësi duhet të jetë në gjendje të mos nxisë mungesa të pajustificueshme. Edhe pse nuk është absolute, e drejta e çdokujt, të akuzuar për një vepër penale, për t'u mbrojtur efektivisht nga një mbrojtës ligjor, është një nga kriteret kryesore të gjykimit të drejtë. Një person i akuzuar penalisht nuk e humb këtë të drejtë thjesht për faktin se ai nuk ndodhet vetë personalisht në gjyq (*shih vendimet nr. 30, datë 17.6.2010 dhe nr. 45, datë 10.10.2011 të Gjykatës Kushtetuese*).

12. Në vështrim të standardeve të mësipërme, mendojmë se garantimi i të drejtës së mbrojtjes është kusht thelbësor për sigurimin e drejtësisë për çdo të pandehur, pavarësisht faktit nëse është i pranishëm apo gjykohej në mungesë. Të mos përfitosh nga e drejta kushtetuese për t'u dëgjuar nga gjykata, nuk nënkupton mohimin tërësisht të garancisë kushtetuese të mbrojtjes. Fryma e nenit 6 të KEDNJ-së nuk e ndalon një person të heqë dorë nga të drejtat e tij, me dëshirë, shprehimisht ose taktikisht, por megjithatë për qëllimet e Konventës do konsiderohet efektive, që të drejtat e atij, që ka hequr dorë prej tyre, të sanksionohen pa ekuivoke dhe të shoqërohen me një minimum të garancive, për shkak të rëndësisë së tyre (*shih vendimin nr. 30, datë 17.6.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

13. Qëndrimi i mëparshëm i jurisprudencës së kësaj Gjykate dhe, për rrjedhojë edhe i gjykatave të zakonshme, që lejonte caktimin e mbrojtësit nga familjarët e të pandehurit edhe pa pasur pëlqimin ose autorizimin paraprak të tij, tashmë i korrigjuar, nuk duhet të pengojë kontrollin e respektimit të procesit të rregullt ligjor dhe garantimin e një gjykimi të ri të të pandehurit, pasi mendojmë se ky i fundit ka përparësi si e drejtë themelore e individit.

14. Përfundimisht, vlerësojmë se interpretimi i shumicës nuk është në funksion të drejtësisë efektive dhe dhënies kërkuarit të një sigurie të mjaftueshme dhe mundësisë për të pasur një gjykim të ri. Gjykata Kushtetuese, në referim të jurisprudencës së GJEDNJ-së për çështje të gjykimit *in absentia*, duhet të jetë mjet efektiv në dispozicion të kërkuarit, me qëllim sigurimin e suksesit të mjeteve të përdorura.

Anëtarë: Vitore Tusha, Admir Thanza

MENDIM PARALEL

Në çështjen konkrete pajtohemi me vendimin e shumicës për rrëzimin e kërkesës, por kemi mendim të ndryshëm në lidhje me arsyet për këtë qëndrim, ndaj e çmojmë të rëndësishme të shprehemi me mendim paralel.

Në qëndrimin e saj për këtë çështje, shumica, pretendimit të kërkuarit se i është cenuar e drejta për t'u mbrojtur, pasi në gjykimin e zhvilluar në mungesë, ai është përfaqësuar nga mbrojtësi i zgjedhur prej të afërmeve pa pëlqimin e tij, i ka dhënë përgjigje duke vlerësuar se nuk mund të përfitojë nga e drejta kushtetuese për t'u dëgjuar nga gjykata personi që i fshihet drejtësisë, sipas nenit 33 të Kushtetutës, ndaj pretendimi i kërkuarit për cenimin e të drejtës për një proces të rregullt ligjor, për shkak të gjykimit në mungesë, është i pabazuar. Shumica, në arsyetimin e saj, të drejtën për t'u mbrojtur të të pandehurit në mungesë e ka interpretuar në këndvështrimin e së drejtës për t'u dëgjuar, duke i lidhur integralisht këto dy të drejta në procesin e gjykimit në mungesë. Ne vlerësojmë se këto dy të drejta qëndrojnë veçmas edhe në procesin e gjykimit në mungesë pavarësisht se bashkërisht janë parashikuar si garanci kushtetuese të procesit të rregullt ligjor. Në këtë çështje, sipas mendimit tonë, shtrohen këto probleme: A janë ndryshuar nga Gjykata në vitin 2010 standardet e vlerësimit të së drejtës së mbrojtjes të të gjykuarit në mungesë? Nëse po, a kanë këto standarde efekt prapaveprues dhe në këtë këndvështrim a ka detyrim Gjykata t'i

zbatojë ato për çështje që janë gjykuar përpara vitit 2010, për të cilat vendimet kanë marrë formë të prerë? Nëse nuk ka detyrim të shprehur, mbi bazën e cilave kritere Gjykata do të vlerësojë, sipas rastit, të zbatojë ose jo standardet e reja për çështje që janë gjykuar mbi bazën e standardeve të mëparshme?

Siç është shprehur dhe shumica, Gjykata, në jurisprudencën e saj, ka theksuar se e drejta e mbrojtjes, e parashikuar nga neni 31/ç i Kushtetutës merr një rëndësi të veçantë, sidomos në procesin penal. Kështu, gjatë këtij procesi kushdo ka të drejtë të mbrohet vetë ose me ndihmën e një mbrojtësi të zgjedhur prej tij dhe, në qoftë se ai nuk ka mjete të mjaftueshme për të shpërblyer mbrojtësin, t'i mundësohet ndihma ligjore falas. Interesat e drejtësisë kërkojnë detyrimisht realizimin e mbrojtjes, qoftë edhe me avokat të caktuar kryesisht (*shih vendimet nr. 40, datë 22.9.2011; nr. 30, datë 26.11.2009 të Gjykatës Kushtetuese*).

Edhe pse nuk është absolute, e drejta e çdokujt, të akuzuar për një vepër penale, për t'u mbrojtur efektivisht nga një mbrojtës ligjor, është një nga kriteret kryesore të gjykimit të drejtë. Një person i akuzuar penalisht nuk e humb këtë të drejtë thjesht për faktin se ai nuk ndodhet vetë personalisht në gjyq (*shih vendimet nr. 23, datë 23.7.2009 dhe nr. 25, datë 10.6.2011 të Gjykatës Kushtetuese*).

Jurisprudenca e kësaj Gjykate në lidhje me gjykimin në mungesë të të pandehurit dhe garantimin e të drejtës së mbrojtjes, duke qenë aspekte shumë të rëndësishme të një procesi të rregullt ligjor, në kuptim të nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së, ka evoluar, siç pasqyrohet në vijim.

Me vendimin nr. 17, datë 17.4.2000, Gjykata ka shfuqizuar vendimin e Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë si antikushtetues, me arsyetimin, midis të tjerash, se *“e drejta e ankimit ndaj vendimit të gjykatës nuk është një e drejtë ekskluzive, që i takon vetëm të pandehurit, siç është e drejta për të pranuar ose jo veprën penale, për të bërë ose mos bërë deklarime etj. Sipas ligjit, e drejta e ankimit i takon edhe mbrojtësit si një nga kushtet për realizimin e plotë të mbrojtjes. Mbrojtësi i të pandehurit që gjykohet në mungesë, i caktuar sipas kërkesave të ligjit, gëzon të gjitha të drejtat e mbrojtësit në një mbrojtje të detyrueshme, përfshirë dhe të drejtën e ankimit ndaj vendimit të gjykatës”*. Ky qëndrim i Gjykatës është rikonfirmuar edhe në vendimin nr. 5, datë 7.2.2001. Në këtë drejtim, Gjykata është shprehur se moslejimi i mbrojtësit për të bërë ankim ndaj vendimit të gjykatës të dhënë në mungesë të të akuzuarit në kushtet e nenit 410/2 të KPP-së e vë njërën palë në pozitë të pabarabartë me palën tjetër, duke cenuar parimin e barazisë së armëve dhe të kontradiktoritetit (*shih vendimin nr. 15, datë 17.4.2003 të GJK-së*). Në vështrim të vendimeve të mësipërme e sipas qëndrimit të konsoliduar të Gjykatës, mbrojtësi i të pandehurit që gjykohej në mungesë i caktuar nga familjarët, sipas kërkesave të ligjit, gëzonte të gjitha të drejtat e mbrojtësit në një mbrojtje të detyrueshme, përfshirë dhe të drejtën e ankimit ndaj vendimit të gjykatës.

Në vitin 2010, në dritën edhe të zhvillimeve të jurisprudencës së GJEDNJ-së, Gjykata ka riinterpretuar standardet e procedurës penale në lidhje me gjykimin në mungesë dhe sidomos në lidhje me të drejtën e mbrojtjes dhe të së drejtës për t'u rivendosur në afat për të ankimuar vendimin e dhënë. Përmes këtij interpretimi, Gjykata ka evidentuar këto standarde: e drejta e të pandehurit për të zgjedhur përfaqësuesit ligjorë është një e drejtë kushtetuese vetjake, e cila nuk mund të transferohet te familjarët; mundësia e familjarëve për të pajisur me prokurë mbrojtësin e të pandehurit nuk nënkupton transferimin e të drejtës për të zgjedhur mbrojtësin nga i pandehuri te familjarët, por nënkupton edhe ushtrimin e vullnetit të këtij të pandehuri, nëpërmjet familjarëve; në qoftë se ka mospërputhje ndërmjet vullnetit të të pandehurit dhe vullnetit të familjarëve të tij, që kanë keqinterpretuar vullnetin e të pandehurit ose kanë pasur një vullnet të ndryshëm për mbrojtësin ligjor, duhet të mbizotërojë vullneti i të pandehurit, i cili në çdo rast mund të refuzojë ose shkarkojë mbrojtësin e zgjedhur nga familjarët (*shih vendimin 30, datë 17.6.2010*). Siç shihet qartë, pas hyrjes në fuqi të vendimit nr. 30, datë 17.6.2010 të Gjykatës, në rastin e zgjedhjes së avokatit nga familjarët kanë ndryshuar standardet e vlerësimit të së drejtës së mbrojtjes në mungesë, e cila garantohet vetëm në kushtet e ekzistencës së vullnetit të të pandehurit që ushtrohet nëpërmjet familjarëve.

Nenet 124, 132 dhe 145/2 të Kushtetutës shprehen qartësisht në lidhje me forcën detyruese të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese mbi të gjitha organet kushtetuese, autoritetet publike, duke përfshirë dhe gjykatat. Zbatimi i vendimeve të Gjykatës Kushtetuese është detyrim kushtetues; ato kanë fuqi detyruese të përgjithshme dhe janë përfundimtare. Si të tilla, përbëjnë jurisprudencë kushtetuese dhe, për

rrjedhojë, kanë efektet e forcës së ligjit. Ky efekt detyrues ka të bëjë si me pjesën urdhëruese, ashtu edhe me pjesën arsyetuese të vendimit. Efekti detyrues shtrihet tek argumentet thelbësore të vendimit, që përbëjnë edhe *ratio decidendi*, eliminimi i të cilave do ta bënte vendimin, në tërësinë e tij, të pakuptimtë (*shih vendimet e GJK-së nr.14, datë 3.6.2009 dhe nr. 5, datë 7.2.2001*).

Ligji nr. 8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese” evidenton tipologjinë e vendimeve që jep Gjykata, ku përfshihen vendimet e moskalimit, rrëzimit, pranimit, pezullimit, refuzimit, pushimit dhe ato interpretuese. Neni 76 i këtij ligji rregullon efektet juridike të vendimeve duke sanksionuar se vendimet e kësaj Gjykate që kanë shfuqizuar një ligj apo akt normativ si të papajtueshëm me Kushtetutën ose me marrëveshjet ndërkombëtare, si rregull, sjellin efekte juridike nga data e hyrjes së tyre në fuqi. Si rregull përjashtimor, vendimi ka fuqi prapavepruese vetëm: a) ndaj një dënimi penal edhe gjatë kohës që është në ekzekutim, nëse ai lidhet drejtpërdrejt me zbatimin e ligjit ose të aktit normativ të shfuqizuar; b) ndaj çështjeve që shqyrtohen nga gjykatat, derisa vendimet e tyre nuk kanë marrë formë të prerë; c) ndaj pasojave ende të pazezuruara të ligjit apo aktit normativ të shfuqizuar. Neni 79 parashikon se fuqi prapavepruese kanë edhe vendimet që bëjnë interpretimin e Kushtetutës. Pra, siç shihet, në vështirësi të sa më sipër, as në Kushtetutë dhe as në ligjin organik të Gjykatës nuk parashikohet në mënyrë të shprehur nëse standardet e vendosura nga Gjykata nëpërmjet vendimeve interpretuese kanë efekt prapaveprues apo nëse Gjykata ka detyrim t’i zbatojë ato në mënyrë prapavepruese në lidhje me çështje të gjykuara për të cilat është marrë vendim i formës së prerë.

Gjykata, në vlerësimin e ligjit të zbatueshëm sipas rastit, në çështje konkrete, nëse është e mundur që një ligj apo normë ligjore mund të interpretohet në më shumë se një mënyrë dhe vetëm njëra prej këtyre interpretimeve është në pajtim me Kushtetutën, zgjedh këtë të fundit. Kjo metodë kërkon efektet kushtetuese të rezultateve të ndryshme dhe përzgjedh rezultatin që është në pajtim me vlerat kushtetuese, duke marrë parasysh këtu të drejtat themelore të individëve. Bazuar në këtë metodë interpretimi, Gjykata ka arritur në përfundimin se një ligj i kundërshtuar është kushtetues, me kusht që normat e tij të interpretohen në atë mënyrë siç ka bërë Gjykata në vendimin e saj (*shih vendimet nr. 29, datë 31.05.2010; nr. 33, datë 24.6.2010 të Gjykatës Kushtetuese*). Gjatë interpretimit të normës së kundërshtuar për Gjykatën ka më tepër rëndësi të mbrojtjes së ligjit se sa ta shfuqizojë atë, ose ta shfuqizojë ligjin pjesërisht se sa ta shfuqizojë tërësisht, jo për një favor legimitatis, por sepse duke eliminuar tërësisht një akt legjislativ, që tërësisht ose pjesërisht mund të shpëtohet, evitohen boshllëqe normative të tilla që cenojnë interesat parësore të mbrojtura nga Kushtetuta.

Kur Gjykata ka riinterpretuar tekstin legjislativ të nenit 410/2 të KPP-së, të interpretuar më parë prej saj, duke nxjerrë nga ai një kuptim të ndryshëm të normës, ajo ka vlerësuar se nuk ekzistojnë të meta nga pikëpamja e ligjshmërisë kushtetuese.

Duke iu referuar çështjes konkrete, konstatohet se Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, ka vendosur deklarin e ikjes së kërkuesit dhe caktimin e mbrojtësit kryesisht, i cili është pajisur nga babai i kërkuesit me prokurë të posaçme për të përfaqësuar interesat ligjore të kërkuesit. Kjo gjykatë ka pranuar si përfaqësues ligjor të kërkuesit mbrojtësin e zgjedhur nga familjarët me prokurën e posaçme dhe ka vazhduar gjykimin e çështjes penale. Vendimi i dhënë nga Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, është ankimuar nga mbrojtësi i zgjedhur nga familjarët, që e kishte përfaqësuar kërkuesin gjatë gjykimit në shkallë të parë. Edhe ndaj vendimit të Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda është ushtruar rekurs nga mbrojtësi e të pandehurve, dhe nga dokumentacioni i dosjes gjyqësore rezulton se edhe në Gjykatën e Lartë interesat ligjore të të pandehurit janë përfaqësuar nga i njëjti mbrojtës i zgjedhur nga familjarët.

Në vërejmë se procesi gjyqësor në ngarkim të kërkuesit është zhvilluar në periudhën kohore 2004 – 2009, periudhë në të cilën, bazuar në interpretimet e bëra nga jurisprudenca kushtetuese, mbrojtësi i caktuar nga familjarët e të pandehurit kishte të drejtën për të bërë ankim ndaj vendimit të gjykatës të dhënë në mungesë të të akuzuarit, në kushtet e nenit 410, paragrafi 2 të KPP-së, duke siguruar kështu parimin e barazisë së armëve dhe kontradiktoritetit. Kërkesa konkrete drejtuar Gjykatës me pretendimin, midis të tjerash, për cenimin e të drejtës së mbrojtjes, si një nga komponentët e të drejtës për një proces të rregullt ligjor, është paraqitur pas datës 30.06.2010, e cila është data e hyrjes në fuqi të vendimit të ri interpretues, mbi bazën e të cilit janë përcaktuar standardet e reja dhe i është dhënë një kuptim i ndryshëm

nenit 410/2 të KPP-së. Sipas standardeve të reja të vendosura nga Gjykata, mundësia e familjarëve për të pajisur me prokurë mbrojtësin e të pandehurit, nuk nënkupton transferimin e të drejtës për të zgjedhur mbrojtësin nga i pandehuri te familjarët, por nënkupton edhe ushtrimin e vullnetit të këtij të pandehuri, nëpërmjet familjarëve.

Në vlerësimin e faktit nëse vendimet riinterpretuese të Gjykatës, që përcaktojnë standarde të reja, kanë ose jo fuqi prapavepruese, ne çojmë se Gjykata duhet të marrë në konsideratë një test balancues që konsiston në tri faktorë: a) qëllimi i rregullit të ri të përcaktuar si pasojë e interpretimit; b) mbështetjen e autoriteteve të zbatimit të ligjit mbi standardet e vjetra, në kuptimin e sigurisë juridike dhe, c) efektin që do të ketë fuqia prapavepruese në administrimin e drejtësisë.

Nisur nga faktorët e mësipërm, sjellim në vëmendje se, sipas jurisprudencës së Gjykatës, është e pranueshme, në mënyrë të natyrshme, që jurisprudenca kushtetuese të evoluojë, duke synuar zhvillimin e standardeve kushtetuese. Nga kjo pikëpamje, ekziston përherë mundësia që jurisprudenca, duke u plotësuar përmes konkluzionesh të reja interpretuese, edhe të ndryshohet, por Gjykata thekson se një ndryshim i praktikës mund të realizohet nëse ekzistojnë arsye të forta që do ta justifikojnë një ndërmarrje të tillë dhe vetëm në rastet kur kjo është e paevitueshme, objektivisht e domosdoshme, si dhe kushtetutshmërisht e bazuar dhe e arsyetuar (*shih vendimet nr. 20, datë 1.6.2011; nr. 30, datë 17.6.2010; nr. 21, datë 29.4.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

Ne vlerësojmë se Gjykata, me rregullimin e ri, që ka të bëjë me mbrojtësin e të pandehurit në mungesë të zgjedhur nga familjarët, të përcaktuar nëpërmjet riinterpretimit, ka pasur si qëllim forcimin dhe rritjen e standardeve kushtetuese, në funksion të harmonizimit të koncepteve e garancive kushtetuese me praktikën e Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ). Për këtë rregullim të ri, vetë Gjykata është shprehur se “doktrina kushtetuese zyrtare në lidhje me përmbajtjen e neneve të mësipërme të KPP-së u riinterpretua në mënyrë të tillë që të ruajë sistemin e vlerave të sanksionuara në Kushtetutë, të forcojë garancitë mbrojtëse të epërsisë së saj në sistemin juridik, të zgjerojë garancitë e të drejtave dhe lirive të individit të sanksionuara në Kushtetutë në përputhje me standardet ndërkombëtare të pranuar përgjithësisht” (*shih vendimin nr. 30, datë 17.6.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

Gjykatat e juridiksionit të zakonshëm, me të drejtë, kanë pranuar mbrojtjen e interesave të kërkuesit, të deklaruar në mungesë, nga mbrojtësi i caktuar nga familjarët. Vendimet e këtyre gjykatave kanë qenë në përputhje me interpretimin që Gjykata i ka bërë përmbajtjes së nenit 410/2 të KPP-së, në lidhje me mbrojtësin e zgjedhur nga familjarët, përmes vendimeve të saj interpretuese përpara viti 2010. Siç është përmendur edhe më sipër, këto vendime të Gjykatës kanë fuqi detyruese edhe për gjykatat të cilat e kanë detyrim kushtetues t’i zbatojnë ato. Gjatë kohës së zhvillimit të procesit në gjykatat e juridiksionit të zakonshëm, sipas standardeve të vendosura nga Gjykata, mbrojtësi i zgjedhur nga familjarët kishte të drejtë të përfaqësonte interesat ligjore të të pandehurit në mungesë dhe të ankimonte vendimet e gjykatave. Këto standarde të konsoliduara janë pranuar nga gjykatat e zakonshme dhe janë aplikuar në mënyrë konsekuente nga ato në të gjitha proceset ku mbrojtësi i të pandehurit në mungesë është zgjedhur nga familjarët. Në çështjen konkrete, proceset gjyqësore të zhvilluara në ngarkim të kërkuesit, nga gjykatat e krimeve të rënda dhe Gjykata e Lartë, tashmë kanë përfunduar dhe kanë prodhuar pasoja (dënimin e të pandehurit), të cilat janë ezauruar përpara hyrjes në fuqi të riinterpretimit të jurisprudencës kushtetuese në lidhje me gjykimin në mungesë dhe të drejtën e mbrojtjes.

Në vlerësimin tonë, zbatimi i standardeve të reja për çështje të gjykuara përpara evidentimit të këtyre standardeve nga Gjykata, dhe për të cilat vendimet kanë marrë formë të prerë, cenon parimin e sigurisë juridike, parim i cili është thelbësor për funksionimin e sistemit gjyqësor. Rihapja e proceseve penale me pasoja tashmë të ezauruara prej vitesh dhe ndryshimi i dënimeve të formës së prerë, do të eliminonte efektin penal parandalues që mbart në vetvete dënimi. Si pasojë, një aplikim prapaveprues i standardeve të reja procedurale penale që ka përcaktuar Gjykata në lidhje me zgjedhjen e mbrojtësit nga familjarët do të cenonte parimin e sigurisë juridike.

Edhe në aspektin e administrimit të drejtësisë, barra e cila do t’u ngarkohej autoriteteve gjyqësore për të rigjykuar çështje të gjykuara më parë dhe shpenzimet gjyqësore do të ishin të konsiderueshme, pa lënë mënjatë edhe vështirësitë subjektive apo objektive të administrimit të provave gjatë procesit.

Në vështrim të arsyetimit të mësipërm, ne vlerësojmë se fuqia prapavepruese e vendimit të Gjykatës të vitit 2010 për sa i përket standardeve të vlerësimit të së drejtës së mbrojtjes të të gjykuarit në mungesë, të cilat ndryshojnë nga interpretimi i mëparshëm i Gjykatës me të njëjtin objekt, në rastin konkret, i shtrin kufijtë e saj natyrorë deri në paprekshmërinë e situatave dhe raporteve juridike tashmë të ezauruara në kohën që i paraprin interpretimit të ri. Kuptimi që kjo Gjykatë, përmes vendimit riinterpretues, i ka dhënë tekstit legjislativ të nenit 410/2 të KPP-së, nuk i shtrin efektet ndaj pasojave të ezauruara të proceseve gjyqësore të zhvilluara ndaj kërkuesit. Për pasojë, bazuar në argumentet e mësipërme, ne vlerësojmë se pretendimi i kërkuesit për cenimin e të drejtës së mbrojtjes është i pabazuar.

Anëtarë: Petrit Plloçi, Sokol Berberi